

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Tartu Ringkonnakohtus
Otsuse kuupäev	8. mai 2020
Kohtukoosseis	eesistuja Erkki Hirsnik, liikmed Mati Kartau ja Tiit Lõhmus
Kohtuasi ja menetlusliik	kriminaalasi üldmenetluses A. K. süüdistuses karistusseadustiku (KarS) § 422 lg 2 p 1 ja § 423 ² järgi

/.../

RESOLUTSIOON

/.../

Tunnistada KarS § 422 lg 2 p 1 sanktsioon põhiseadusega vastuolus olevaks ja edastada sellest tulenevalt otsus Riigikohtule.

/.../

140. Erinevate eluvaldkondadega seotud õigushüvede kaalukuse omavaheliseks astmestamiseks põhiseadus kuigi rangeid piiranguid ringkonnakohtu hinnangul ette ei näe. Seetõttu on kõigiti mõistetav ka asjas nr 3-4-1-13-15 esitatud tõdemus, et seadusandjal on sanktsioone kehtestades ulatuslik mänguruum. Nii võib seadusandja küllaltki vabalt otsustada, kuidas peavad omavahel suhestuma sanktsioonid normidele, millega kaitstakse nt vara (KarS 13. peatükk), avalikku usaldust (KarS 17. peatüki 2. jagu) või maksulaekumisi (KarS 21. peatüki 4. jagu). Siiski on kusagil ka piir, kus õigushüve A kaitsva normi sanktsiooni tuleb lugeda põhiseaduse mõttes liiga rangeks tulenevalt õigushüve B kaitsva sätte sanktsioonist. Nimelt viitas Riigikohtus asjas nr 3-4-1-13-15 seksuaalkuriteo sanktsiooni põhiseaduslikkust analüüsides korduvalt KarS § 113 (tapmine) sanktsioonile. See on igati mõistetav. Tapmine kaitseb elu ehk karistusõigusega kaitstavatest õigushüvedest kõige kaalukamat. Seepärast on igati loogiline, et karistusõiguse sanktsionisüsteemi üksikute osade põhiseaduspärasuse kontrollimisel on üheks kõige kindlamaks ankruks tapmise koosseis.

141. Eriti oluliseks muutub võrdlus mõne teise/teiste karistusseadusega/karistusseadustega siis, kui n-õ kahtluse alune sanktsioon kaitseb sama õigushüve, mida kaitseb/kaitsevad see/need teine/teised karistusseadus/karistusseadused. Sellises olukorras on seadusandja mänguruum ringkonnakohtu hinnangul tulenevalt süüõhimohttest oluliselt ahtam kui otsuse

eelmises punktis kirjeldatud juhtudel (st erinevate õigushüvede omavahelist kaalukust paika pannes). Nimelt pole sellisel juhul võimalik (ega vajalik) otsustada, kui suur kaal on kaitstaval õigushüvel võrreldes muude õigushüvedega. Tarvilik on üksnes teha selgeks, kui ette heidetav on õigushüve rikkumine viisil A võrreldes viisiga B. Süüühimõtte kirjutab üheselt ette, et suurema ebaõigussisuga rikkumised nõuavad rangemat karistust kui rikkumised, mille ebaõigussisu on madal.

142. Ringkonnakohtu hinnangul näitab KarS § 422 lg 2 p 1 sanktsiooni võrdlus karistusseadustiku mitmete muude kuritegude sanktsioonidega seda, et KarS § 422 lg 2 p 1 rikub süüühimõtet ja on seega põhiseaduse vastane.

143. Kõigepealt ongi asjasse puutuv KarS § 113, mille esimene lõige näeb ette 6–15 aastase vangistuse. Pole alust kahelda selle sanktsiooni põhiseaduspärasuses. Ülal öeldust nähtub, et ka Riigikohus ei teinud asjas nr 3-4-1-13-15 tapmise sanktsioonile mingeid põhiseaduslikke etteheiteid, vaid võttis selle hoopis mõõdupuuks. Nii KarS § 113 kui ka § 422 kaitsevad elu. Tõsi, n-õ vahetult kaitseb KarS § 422 liiklusohutust, ent lõppastmes ei ole liiklusohutus asi iseeneses, vaid on suunatud vara, tervise ja – mis praegu oluline – elu kaitsele (nii sisuliselt ka Pikamäe – KarS. Kommentaar. 4. trükk, 23. peatükk/1). Tagajärje osas on KarS § 113 lg 1 ja § 422 lg 2 p 1 alt 2 (surma põhjustamine) identsed: mõlemad nõuavad teise inimese surma saabumist¹. Ka on ühine see, et see surm peab olema toimija teoga põhjuslikus seoses ja toimijale normatiivselt omistatav. Norme ei erista isegi mitte teo objektiivse toime panemise viis: A poolne B surma põhjustamine liikluseeskirju purjuspäi rikkudes ei ole tingimata karistatav KarS § 422 lg 2 p 1 järgi, vaid võib endaga tuua kaasa ka A süüdi tunnistamise KarS § 113 lg 1 alusel. Ainuke erinevus nende kahe karistusseaduse vahel puudutab subjektiivset koosseisu: KarS § 113 lg 1 eeldab tahtlikku surma põhjustamist, KarS § 422 lg 2 p 1 aga nõuab surma saabumise osas ettevaatamatust. Niisiis taandubki sanktsioonide erisuse põhjendatus süüühimõtte seisukohast sellele, kuidas suhtuvad teineteisesse oma ebaõiguse määrast tulenevalt tahtlus ja ettevaatamatus.

144. Arhailine õigus ei eristanud tahtlust ja ettevaatamatust ega tundnud tänapäevases mõttes õnnetuse mõistet. Oluline oli üksnes see, et keegi põhjustas mingi tagajärje (vt täpsemalt nt Hattenhauer. Euroopa õigusajalugu. 2007, ääremärkus 114). Aastasade jooksul on aga sellisest arusaamast üha enam kaugenetud: esiteks muutusid mittekariistatavateks n-õ puhtad õnnetused (st sellised, kus ei saa selle põhjustajale isegi mitte ettevaatamatusetteheidet teha) ja teiseks hakati väga rangelt eristama – eeskätt just karistust silmas pidades – tahtlust ning ettevaatamatust. See on nii seetõttu, et mingi käitumise ebaõigusele hinnangu andmine ei sõltu vaid tagajärjest. Inimese surm võib saabuda nii seeläbi, et i) keegi lööb talle tapmiskavatsusega noa rindu, ii) keegi sõidab ta liikluseeskirju rikkudes kogemata autoga surnuks, iii) keegi sõidab ta autoga surnuks ilma liikluseeskirju rikkumata (nt kargab laps mänguhoos autojuhi jaoks ootamatult põõsa tagant auto ette), iv) teine inimene istutab puu ja see puu kukub aastakümneid hiljem talle peale, v) keegi müüb talle aastakümnete jooksul suure suhkruisaldusega jooki (mida ta ka joob), mis toob lõpuks kaasa südameinfarkti või vi) karu murrab ta maha. Kõigi nende juhtumite puhul saab tuletada põhjusliku seose surma ja sellele eelneva mõne inimese käitumise puhul (nii on see isegi karu-näite puhul: mõni riigi pädev esindaja jättis andmata jahimeestele (mingi õigusakti näol) korralduse kõik karud maha lasta). Ometigi on enamike meie

¹ Otsuses öeldu muudab veel eriti mõistetamatuks KarS § 422 lg 2 p 1 alt 1 (raske tervisekahjustuse tekitamine) sanktsiooni. Kui süüühimõtte vastu eksib juba surma põhjustamise eest ette nähtud sanktsioon, on selle põhimõttega seda enam vastuolus sama raske sanktsioon, mis käsitleb pelka tervise kahjustamist. KarS § 422 lg 2 p 1 alt 1 aga praeguses menetluses otseselt asjasse ei puutu.

kultuuriruumi kuuluvate inimeste jaoks üheselt mõistetav, et nende näidete puhul on surmaga kausaalseoses olevate tegude ebaõiguse määr tohutult erinev või puudub ebaõigus sootuks. Niisugune tõdemus kinnitab seda, et meie väärtuspilt on aastasadade jooksul kaugenenud väga tugevasti arhailise maailma inimese omast: tagajärg saab olla vaid üks komponent mingile käitumisele hinnangu andmisel ja ta ei pruugi olla üldsegi mitte kõige kaalukam komponent.

145. Eelöeldut silmas pidades on ka ülimalt loogiline KarS § 15 lg 1, mille kohaselt on kuriteona karistatav üksnes tahtlik tegu, kui karistusseadustik ei sätesta karistust ettevaatamatu teo eest. Niisiis on seadusandja – ikka karistusõiguse aluspõhimõttele ehk süüühimõttele tuginevalt – leidnud, et ettevaatamatute tegude eest polegi inimest võimalik üldjuhul vastutusele võtta – seda saab teha vaid erandlikel juhtudel. Süüühimõttest tulenevalt peavad aga sanktsioonid olema ettevaatamatuse puhul oluliselt leebemad kui tahtluse korral. Valdava osa karistusseadustiku normide puhul see nii ongi. Nt näeb KarS § 193 lg 1 (tahtlik tegu) ette rahalise karistuse või kuni 3 aastase vangistuse, KarS § 193 lg 2 (ettevaatamatu tegu) aga rahalise karistuse või kuni aastase vangistuse; KarS § 204 lg 1 (tahtlik tegu) sätestab 1 kuni 5 aastase vangistuse, KarS § 205 lg 1 (ettevaatamatu tegu) aga rahalise karistuse või kuni aastase vangistuse; KarS § 354 lg 1 järgi on tahtlik tegu sanktsioneeritav rahalise karistuse või kuni 3 aastase vangistusega, ettevaatamatu teo eest näeb aga KarS § 354 lg 2 ette rahalise karistuse või kuni aastase vangistuse; terve hulk norme näeb ettevaatamatu rikkumise eest ette vaid rahalise karistuse, tahtliku teo puhul aga lisandub aastaks ajaks vanglasse sattumise võimalus (vt nt § 192 lg 1 ja 2; § 364 lg 1 § 365 lg 1; § 365¹ lg 1 ja § 365² lg 1). Selliseid näiteid on veel. Nende pinnalt näeme, et karistus tahtliku teo eest on kordades karmim kui ettevaatamatu rikkumise eest. See on eelnevalt öeldut silmas pidades ka kõigiti süüühimõttega ühildatav. Tõsi, on paar üksikut näidet, kus sanktsioonide vahe sedavõrd suur ei ole: nt sätestab KarS § 412 lg 1 tahtliku rikkumise eest rahalise karistuse või kuni 5 aastase vangistuse, ettevaatamatu rikkumine toob aga KarS § 412¹ lg 1 kohaselt kaasa rahalise karistuse või kuni 3 aastase vangistuse. Sellega seoses tuleb panna tähele kahte asja. Esiteks on võimalik, et peale KarS § 422 lg 2 p 1 eksib karistusseadustiku mõne muugi sätte sanktsioon süüühimõtte vastu. Teiseks peab kriminaalkolleegiumi hinnangul kehtima ka põhimõte, et surma põhjustamise korral peab sanktsioonide vahe olema ettevaatamatu ja tahtliku teo puhul suurem kui mõnede leebet laadi rikkumiste puhul². Et inimese elu on (karistusõiguse kaitstavatest) kõige väärtuslikum õigushüve, on teisel inimesel selle kahjustamise suhtes väga tugev loomulik vastumeelsus – palju tugevam kui vähemtähtsate õigushüvede rikkumise vastu. Seetõttu on ebaõigusse puutuvalt vahe ettevaatamatu ja tahtliku surma põhjustamise vahel suurem kui ta on nt kiirgusallika käitlemise nõuete ettevaatamatu ja tahtliku rikkumise vahel või ettevaatamatute ja tahtlike keskkonnarikkumiste vahel.

146. Tõsi, saab esitada vastuväite, et karistusseadustikus on mitmeid sätteid, mis lubavad surma ettevaatamatu põhjustamise eest mõista väga range karistuse: vt nt KarS 8. peatüki 4. jagu (sõjasüüteod), § 110 lg 2 p 1 (piraatlus), § 111 lg 2 p 1 (õhusõiduki kaaperdamine), § 118 lg 1 p 7 (tervisekahjustuse ja surma tekitamine), § 141 lg 2 p 4 (vägistamine), § 327 lg 3 p 2 (massilised korratused kinnipidamiskohas). Seega võiks proovida õigustada KarS § 422 lg 2 p 1 sanktsiooni nende sätete läbi. See siiski võimalik pole ja seda järgmistel põhjustel.

² Olgu meelde tuletatud, et nt väärtegude puhul on KarS § 15 lg 3 kohaselt karistatav nii tahtlik kui ettevaatamatu toimimine.

147. Kõigepealt ei saa nendegagi seoses välistada, et mõni neist sätetest näeb ette põhiseaduse vastase ehk liiga range karistuse.

148. Teiseks aga erinevad paljud otsuse üle-eelmises punktis välja toodud sätted KarS § 422 lg 2 p-st 1 põhimõtteliselt.

149. Kõigepealt tuleb meelde tuletada seda, mida selgitas Riigikohus väljatöötamiskavatsuse menetlemise raames. Nimelt on mitmed neist normidest sisuliselt taandatavad enamohtliku tagajärje kvalifikatsiooni instituudile KarS § 19 mõttes. Seega on tegemist olukorraga, kus tahtlikult kahjustusdeliktiks oleva üldkoosseisu realiseerinud isik põhjustab lisaks tahtmatult kannatanu surma ja teda karistatakse seetõttu rangemalt kui pelgalt üldkoosseisule vastava teo teoimepanijat. Enamohtliku tagajärje tekitamise range karistatavus on õigustatud põhjusel, et surma näol realiseerub põhikoosseisus immanentselt olemas olev surma saabumise oht (Sternberg-Lieben/Schuster – Schönke/Schröder. Strafgesetzbuch. Kommentar. 29. Auflage, § 18/1). KarS § 422 lg 2 p 1 korral aga midagi sellist ei ole: kellegi purjuspäi surnuks sõitmine ei ole tahtliku kahjustusteo ekstsess. Lisaks on asjakohane viidata ka Riigikohtu paari viimase aasta praktikale, millega on KarS § 19 (vähemalt KarS § 118 lg 1 p 7 raames) tõlgendatud restriktiivselt – ja seda tulenevalt muidu kohaldamisele tulema pidava sanktsiooni raskusest (vt nt RKKKo-d 1-17-105, 1-16-6512 ja 1-17-5883). Niisiis peab KarS § 19 kui range sanktsiooni legitimeerijasse suhtuma ettevaatusega³.

150. Lisaks võib mõningate ülal viidatud normide puhul tugineda sellele, et surm põhjustatakse sellise tegevuse raames, mis kätkeb endas immanentselt väga suurt ohtu eludele: nt sõja pidamine. Purjuspäi autoga sõitmine on küll ohtlik, aga kaugeltki mitte sedavõrd ohtlik, et teda saaks samastada sõja pidamisega (vt ka otsuse p 158).

151. Juba eelnev kinnitab ringkonnakohtu hinnangul, et KarS § 422 lg 2 p 1 sanktsioon eksib süüühimõtte vastu: selle sätte sanktsioonimäär (3–12 aastat vangistust) on liiga lähedal KarS § 113 lg 1 sanktsioonimäärale (6–15 aastat vangistust). Et tihti peale tähendaks KarS § 422 lg 2 p 1 järgse sanktsiooni mõistmine ka lubamatult pikka reaalselt vabaduse kaotust, rikub see norm ka vabaduspõhiõigust.

152. Igati asjasse puutuv on ka võrdlus KarS § 117 lg-ga 1. Nagu otsuse p-s 114 öeldud, on tegemist surma ettevaatamatu põhjustamise üldkoosseisuga, mis sätestab kuni 3 aasta pikkuse vangistuse. Seega on surma ettevaatamatu purjuspäi põhjustamine liikluses karistatav kolmkümmend kuus⁴ kuni neli korda rangemalt kui muudel elualadel. Ringkonnakohtu meelest ei õigusta miski KarS § 422 lg 2 p 1 ja § 117 lg 1 sanktsioonide sedavõrd suurt erinevust. Ka ei ole põhjendatud väga suur erinevus KarS § 422 lg 2 p 1 ja § 422 lg 1 sanktsioonide vahel. Viimane näeb ette kuni 5 aastase vangistuse surma või raske tervisekahjustuse põhjustamise eest joobes olemisest erineval moel liikluseeskirjade rikkumise eest. Neid väiteid põhjendab kolleegium nõnda.

153. Kõigepealt jääb ringkonnakohtule mõistmatuks prokuratuuri seisukoht, et KarS § 422 lg 2 p 1 nõuab teo osas tahtlust, KarS § 117 lg 1 aga ei nõua. Tahtlus teo osas esineb mingi kehaliigutuse teel mõne tagajärje põhjustajal peaaegu alati. Sellist teotahtlust pole vaid väga

³ Näiteks on Šveitsis leitud, et selline norm on iseenesest süüühimõttega vastuolus (Arzt/Weber/Heinrich/Hilgendorf. Strafrecht. Besonderer Teil. 3. Auflage, § 4/8).

⁴ KarS § 119 lg 1 ei näe ette karistuse alammäära. Seega on alammääraks KarS § 45 lg 1 kohaselt 30 päeva. 30 päeva on ca kuu. 3 aastast (KarS § 422 lg 2 p 1 alammäär) on 36 kuud.

erandlikel juhtudel: nt unes kõndides millegi vastu minnes (ja nii kahju tekitades) või silma lennanud putuka tõttu automaatselt autorooli mingis suunas rebides (ja selliselt kahju tekitades) (Sootak. Karistusõigus. Üldosa. 2. trükk, V/20). Ilmselt pidas prokuratuur siiski silmas tahtlust hoolsuskohustuse rikkumise suhtes. Sellinegi väide on väär: KarS § 117 lg 1 rakendub ka olukordades, kus isikul on hooletult käitumise tahtlus. Kõige lihtsam on seda illustreerida just alkoholijoobega. Nt on arstil, kes joob end enne operatsiooni alustamist purju, tahtlus selle osas, et ta on opereerides joobe tõttu ebakindel. Samas saab öelda purjuspäi betoonplokket tõstma hakkava kraanajuhi kohta. Äsja öeldu tähendab ühtlasi seda, et KarS § 422 lg 2 p 1 ja § 117 lg 1 sanktsioonide erinevust ei saa õigustada läbi väite, et alkoholijoobes raske tagajärje põhjustamine on juba iseenesest kordades ette heidetavam kui sellise tagajärje põhjustamine kainenena. Nägu äsjased näited kinnitavad, tuleb alkoholijoobe tõttu teise inimese surma ettevaatamatult põhjustavat isikut karistada mõnikord KarS § 117 lg 1 järgi – ja seda maksimaalselt 3 aastase vangistusega. Seda öeldes ei ole ringkonnakohus originaalne. Riigikohus väljendas oma samasugust nõutust nii KarS § 422 lg 2 p 1 kehtestamiseni viinud väljatöötamiskavatsuse kui ka seaduseelnõu osas, tuues välja näited, kus joobes kraanajuht laseb betoonploki inimese peale kukkuda või teeb joobes arst opereerimisel vea.

154. Seega peaks KarS § 422 lg 2 p 1 ja § 117 lg 1 sanktsioonide tohutut erinevust õigustama tõsiasi, et surm põhjustatakse liikluses.

155. Ringkonnakohtu meelest on problemaatiline väita juba seda, et surma ettevaatamatu põhjustamine liikluses peab üldse põhimõtteliselt tooma kaasa teistsuguse karistuse kui mõnel muul elualal. Enamike kuritegude puhul ju pole oluline, millises sfääris tegu toime pandi. Muu hulgas ei tehta sellist vahet tahtliku surma põhjustamise puhul: kui ei esine kvalifitseerivaid asjaolusid KarS § 114 mõttes, subsumeeritakse tegu KarS § 113 lg 1 alla sõltumata sellest, millisel elualal (millises keskkonnas) tegu toime pandi. Muu hulgas pole kellegi autoga tahtlikult surnuks sõitmise eest nähtud ette kordades raskemat karistust kui näiteks kellegi surnuks pussitamise eest. Seega näib KarS § 422 lg 2 p 1 lisaks muule ka kummaliselt kasuistlik. Seda saab öelda tegelikult KarS § 422 kohta üldse – ja ka KarS § 423 kohta. Jällegi tuleb toetada KarS § 422 lg 2 p 1 menetlemisel Riigikohtu väljendatud arusaama: mõistlik oleks KarS §-d 422 ja 423 kehtetuks tunnistada ja menetleda surma ettevaatamatu põhjustamise juhtumeid KarS § 117 lg 1 järgi sõltumata sellest, kas tegu leiab aset liikluses või mujal.

156. Niisamuti tekib väite põhjal, et liiklus nõuab *per se* tavalisest rangemat sanktsiooni, küsimus, miks ei kehti see universaalselt ehk miks tõstetakse kõikvõimalikest liikluseeskirja rikkumistest esile vaid üks, st joobes juhtimine – eriti veel – olgu meelde tuletatud – olukorras, kus KarS § 117 lg 1 puhul joobes ja kaine olemisel seaduse tasandil vahet ei tehta. Kui kohus leiab, et joobes sõitmine on muudest liiklusrikkumistest raskem, oleks tal seda võimalik arvesse võtta selle eest sanktsioonimäära raames muudest rikkumistest raskemat karistust mõistes. Nii oligi see aastaid: kuni 2017. aasta lõpuni nägi KarS § 422 lg 1 igasuguse (tahtliku) liiklusrikkumise läbi kogemata surma põhjustamise eest ette kuni 5 aastase vangistuse. Ka talitab ringkonnakohus selliselt praegu: vt otsuse p 169.

157. Siiski peab ringkonnakohus tarvilikuks teha ka paar märkust puutuvalt joobes juhtimise kui sellise etteheidetavusse.

158. Esiteks toodi KarS § 422 lg 2 p 1 kehtestamise menetluses läbivalt välja, et purjuspäi autoga sõitmine on väga ohtlik. Sellega seoses märgib ringkonnakohus järgmist.

Ohtlikkusest rääkides on mõistlik tugineda statistikale: kuivad arvud annavad ohtlikkuse kohta märksa enam infot kui nt emotsionaalsed mõne üksiku juhtumi põhjal tehtavad avaldused. Tuleb möönda, et statistika on kohati puudulik, aga üht-teist on siiski olemas ja Internetist hõlpsasti leitav. Viimastel aastatel on Eestis hukkunud liikluses iga-aastaselt umbes 50–70 inimest. Neist ca 10–15 hukkus õnnetustes, milles osales purjus juht. KarS § 422 lg 2 p 1 menetlemisel toodi välja ja ka hiljem on meediast läbi käinud väited, et iga päev sõidab Eesti teedel ca 4000 purjus juhti. See olevat 1% kõigist juhtidest: kokku sõitvat iga päev 400 000 juhti. Need numbrid näitavad kõigepealt ilmekalt seda, et joobes olles sõitmine on ohtlik tegevus, sest tõstab surma põhjustamise tõenäosust ca 20–30 korda kainelt juhtimisega võrreldes (396 000 kainet juhti tekitavad vaid ca 4–5 korda enam surmasid kui üksnes 4000 purjus juhti). Samas ei ole mitte kuidagi võimalik öelda, et kellegi purjuspäi rooli minemise korral on surma põhjustamise tõenäosus väga suur. Viidatud statistika kohaselt peaks Eestis pandama aasta jooksul toime ca 1 500 000 purjus juhtimist. Pidades silmas aastast hukkunute arvu (10–15), toob endaga surma kaasa ca iga 100 000. kuni 150 000. selline tegu. Isegi kui leida, et mõningate surma põhjustamise juhtumite puhul jääb juhi purjus olemine tõendamata või et mõned ülal esitatud arvud võivad olla muul põhjusel ebatäpsed, ei muudaks see asja esitatud suurusjärke.

159. Lisaks on ringkonnakohtu hinnangul liikluses joobes juhtimisega sarnase ohtlikkusega tegusid veel. Näiteks võib purjuspäi juhtimisega umbes sama ohtlik olla suur kiiruseületamine, ohtlik möödasõit või mobiiltelefoni kasutamine⁵. Ka seda silmas pidades on KarS § 422 lg 2 p-s 1 ette nähtud karistus väga problemaatiline.

160. Seaduseelnõu menetlemisel viidati korduvalt ka soovile vältida karistuse karmistamisega inimeste purjuspäi rooli istumist. Sellegagi seoses on paslik tuua välja, mida märkis selle kohta Riigikohus: „Täna valitseb üksmeel selles, et vaid osa kuritegevusele kalduvatest inimestest mõtleb enne teo toime panemist järgi sel määral, mis muudab nad "hirmutatavaks", ja sellelgi juhul ei mõju hirmutatavana mitte karistuse raskus, vaid tõenäosus vahele jääda. Sotsiaalpoliitiliselt saab sellest teha järelduse, et üldpreveniivset edu pole oodata mitte karistuste karmistamisest, nagu avalikkuses ikka ja jälle nõutakse, vaid pigem kriminaalmenetluse tõhustamisest (nt politsei tugevdamisest ja paremast koolitusest). (C. Roxin. Strafrecht. Allgemeiner Teil. Band I. 3. Auflage, § 3/25)“. Ringkonnakohus lisab, et eriti reaalsuskauge on loota karistuse karmistamise distsiplineerivat mõju alkoholijoobes inimesele. Seega ei õigusta KarS § 422 lg 2 p 1 sanktsiooni ka soov hirmutada inimesi purjuspäi rooli minemast.

161. Niisamuti ei ole alust eelnõu menetlemise käigus kohati vähemalt ridade vahelt läbi kumanud arusaamal, et olukord Eesti liikluses on puutuvalt roolijoodikluse pidevalt hullemaks läinud. See ei vasta tõele: aastate jooksul on olukord liikunud (mitte küll alati lineaarsena) paranemise suunas.

162. Eelöeldu pinnalt tuleb KarS § 117 lg 1 ja § 422 lg 1 sanktsioone silmas pidades teha järeldus, et KarS § 422 lg 2 p 1 sanktsioonimäär eksib ka õigusloome võrdsuse põhimõtte vastu.

163. Olgu käesoleva asja pinnalt väljuvalt märgitud sedagi, et süüpõhimõtte valguses näib väga küsitav ka KarS § 424 sanktsioon: see surma ettevaatamatuid põhjustamisi takistama pidav abstraktne ohudeliikt näeb ette sama raske (esimene lõige) või isegi raskema (teine

⁵ Eriti just mobiiltelefonide ohtlikkuse kohta on viimastel aastatel tulnud üha enam teaduslikke tõestusi.

lõige) karistuse, kui on sätestatud KarS § 117 lg 1 läbi surma ettevaatamatule põhjustamisele endale – ja erinevalt KarS § 117 lg-st 1 tuleb KarS § 424 lg 2 puhul juhinduvalt KarS § 424 lg 4 p-st 1 kohaldada igal juhul reaalselt vangistust.

164. Tuleb ka märkida, et mingit tähtsust pole praegu võimalik omistada sellele, kas A. K. V. A.-le abi osutamata jätmine võib kujutada endast tahtlikku tapmist (vt otsuse p-d 93–105) – ja kas sellest lähtuvalt võiks olla ka õigustatud otsuse p-s 135 välja toodud karistus. Võimalikule tegevusetusega tapmisele ringkonnakohus menetluslikel põhjustel hinnangut anda ei saa ehk ainuvõimalik tõdemus sellises olukorras on, et A. K. (tahtlikku) tapmist toime pannud ei ole.

165. Niisamuti ei saaks otsuse p-s 135 nimetatud sanktsiooni õigustada läbi väite, et seadus võimaldaks liita surma ettevaatamatu põhjustamise eest mõistetavale 4 aasta ja 6 kuu pikkusele karistusele (vt otsuse p 169) KarS § 423² järgse karistuse täies mahus (st saada 6 aasta ja 6 kuune liitvangistus) – ja sellisel juhul oleks karistus juba otsuse p-s 135 välja toodule üsna lähedal. Esiteks: otsuse p-s 135 märgitud (st KarS § 56 lg 1 alusel korrektselt mõistetav) karistus ületaks 6 aasta ja 6 kuulist vangistust ikkagi olulisel määral. Teiseks aga ei ole ringkonnakohtul võimalik karistusi täies mahus liita, sest prokuratuur pole seda taotlenud (vt otsuse p 171).

166. Viimaks ei välista KarS § 422 lg 2 p 1 sanktsiooni põhiseaduse vastaseks tunnistamist seegi, et ringkonnakohus mõistab A. K.-le karistuse, mis jääb KarS § 422 lg 2 p 1 raamesse. Ülal märgitust tulenevalt saaks ringkonnakohus mõista sellise karistuse vaid KarS § 56 lg 1 eirates. Seega oleks olukord teisiti, kui nt asjas nr 3-4-1-13-15, kus ringkonnakohus selgitas igati KarS § 56 lg-ga 1 kooskõlas olevalt, miks ei peaks karistus ületama KarS § 141 lg 2 sanktsiooni miinimummäära ja mispärast ei saaks minimaalset vangistust KarS § 61 alusel vähendada. Põhiseadusest tulenevalt ei tohi kohus seadust eirata, vaid peab seda täitma. Seega peab ringkonnakohus juhinduma KarS § 56 lg-st 1. Tõsi, on alust karta, et seadusandja on aastate jooksul kehtestanud üha enam sedavõrd rangete sanktsioonidega norme, et nende alusel mõistetud karistused ei kannataks KarS § 56 lg 1 valguses kriitikat (vrd nt narkokuritegude eest seaduses sätestatud karistusi tegelikult mõistetud karistustega). Võib eeldada, et ka praeguses asjas maakohus n-ö tundis, et üle viie aasta ulatuv vangistus ei saa olla õige – ja mõistiski sellest lähtuvalt sellise karistuse. Ringkonnakohtu hinnangul tuleb sellisele sanktsiooniloomele, mis sunnib kohtuid KarS § 56 lg 1 kui sanktsiooniõiguse keskset normi eirama, vastu seista. Tõsi, alternatiiv oleks tunnistada põhiseaduse vastaseks hoopis KarS § 56 lg 1 ja anda mõista, et kohtud võivad (sanktsioonimäära raames) mõista karistust puhtalt oma äranägemise ja südametunnistuse järgi, võtmata arvesse õigusdogmaatikas ja kohtupraktikas pikkade aastate jooksul välja kujunenud sanktsiooniõpetuse alustõdesid. Kriminaalkolleegiumi hinnangul on aga ilmne, et see tee viiks hukatusse: see oleks vastuolus süüühimõttega (mille väljendus karistuseseadustikus on § 56 lg 1) ja asetaks süüdistatavad kohtu väga suure meelevalle alla.

167. Eeltoodust tulenevalt rikub KarS § 422 lg 2 p 1 süüühimõtet, vabaduspõhiõigust ja õigusloome võrdsuse põhimõtet ning tuleb seetõttu tunnistada põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 9 lg 1 alusel põhiseadusega vastuolus olevaks. Sama normi alusel tuleb otsus edastada Riigikohtule.